

28.12.2010

Dnro 3683/4/10

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

ASIAKIRJAPYYNNÖN KÄSITTELY

1 KANTELU

Kantelija arvostelee - - - kantelukirjoituksessa Pirkanmaan poliisiviranomaisten menettelyä esitutkintapöytäkirjan toimittamista koskevassa asiassa.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Kantelussa kerrotut tapahtumat

Kantelija kertoi olleensa epäiltynä kirjanpitorikoksesta. Hänen avustajansa oli tilannut poliisilta asiaan liittyvän esitutkintapöytäkirjan kolmeen eri otteeseen: 27.4.2007, 25.5.2009 ja 15.7.2010.

Esitutinnan valmistuttua 3.6.2010 esitutkintapöytäkirja lähetettiin syyttäjälle 9.6.2010. Kantelijan avustajalle ei tullut mitään tietoa tutkinnan valmistumisesta, eikä pöytäkirjaa hänelle toimitettu.

Pöytäkirja tilattiin viimeisen kerran 15.7.2010 sen jo valmistuttua, jolloin sitä ei myöskään saatu. Pöytäkirjan valmistuminen selvisi vasta kantelijan avustajan soitettua poliisilaitokselle 15.10.2010 jolloin pöytäkirja luvattiin toimittaa. Se saapui avustajan toimistolle 20.10.2010.

3.2 Selvitysten sisältöä

Rikoskomisarion selvitys

Asiassa tutkinnanjohtajana toiminut rikoskomisario kertoi kantelun johdosta antamassaan selvityksessä kantelijaa kuulustellun epäillyn asemassa 26.4.2007 kirjanpitorikokseen.

Rikoskomisario kertoo, että kysymyksessä olevan jutun tutkinta oli erityisen hankalaa vastuun kohdentamisen kannalta, koska ennen konkurssia esitutkintaan liittyvän yhtiön omistus oli siirtynyt nopeassa ketjussa. Esitutkinnassa oli jouduttu tekemään erilaisia selvityksiä ja tiedusteluja. Heti alun alkaen jutussa on tehty syyttäjänä asiassa toimivalle Pirkanmaan syyttäjänviraston kihlakunnansyyttäjälle esitutkintalain 15 §:n mukainen ennakoilmoitus. Syyttäjä on tavanomaiseen tapaan ollut yhteistyössä poliisin kanssa. Vielä vuonna 2010 selvitettävänä olevasta yhtiöstä on pyydetty verotarkastus, joka oli valmistunut 29.3.2010.

Rikoskomisario päätyi epäiltyinä kuultujen eri henkilöiden osalta siihen, että kantelijan asema muutettiin epäillystä ns. muuksi henkilöksi. Rikoskomisarion mukaan asian tutkija oli kantelijalle ilmoittanut

11.5.2010 hänen asemansa muutoksesta. Tämän jälkeen häntä ei ole enää pidetty rikoksesta epäiltynä. Esitutkintapöytäkirja on lähetetty syyttäjän harkittavaksi 3.6.2010 eikä siinä ole kantelija enää epäillyn asemassa. Syyttäjä on ilmoittanut syyteratkaisunsa sähköpostilla 5.10.2010.

Rikoskomisario toteaa esitutkintapöytäkirjojen 27.4.2007 ja 25.8.2009 tilausten osalta, että ennen esitutkinnan lopullista valmistumista hän ei voinut antaa koko esitutkintapöytäkirjasta jäljennöstä asianosaisille, sillä sen antaminen olisi voinut haitata asian selvittämistä.

Rikoskomisario kertoo ihmetelleensä kantelijan aseman muuttumisen jälkeen tulleita esitutkintapöytäkirjan tilauksia, koska kantelijan asema oli muutettu ja siitä oli hänelle ilmoitettu. Syytteen vaara oli silloin poistunut ja kantelijan asema oli silloin lähinnä todistaja tulevassa prosessissa. Tällöin rikoskomisario harkitsi edelleen voimassa olevaa koko esitutkintapöytäkirjan tilausta yleisöjulkisuuden kannalta ja kun syyttäjä oli ilmoittanut lopullisen ratkaisunsa syytteestä, rikoskomisario antoi koko esitutkintapöytäkirjasta jäljennöksen kantelijan avustajalle.

Rikoskomisario kertoo olevansa jälkikäteen harmissaan, ettei hän työkiireittensä vuoksi ennättänyt informoimaan erikseen kantelijan avustajaa jutun käännteistä. Poliisi oli olettanut, että kantelija on informoinut aseman muuttumisesta avustajaansa. Avustaja ei ole kysynyt mitään jutusta tutkinnanjohtajalta.

Pirkanmaan poliisilaitoksen lausunto

Lausuntonsa aluksi poliisilaitos viittaa rikoskomisarion asiassa antamaan selvitykseen, jota se pitää asianmukaisena ja luotettavana.

Poliisilaitos katsoo, ettei kantelija eikä kantelijan asiamies ole joutunut tässä asiassa millään tavoin poikkeavasti kohdelluksi, eikä heille poliisilaitoksen käsityksen mukaan ole aiheutunut asiassa mitään oikeudenmenetyksiä.

Poliisilaitos pitää selvänä, ettei esitutkintapöytäkirjaa ole voitu ainakaan 27.4.2007 tulleen pyynnön johdosta toimittaa, koska kantelijan kuulustelukin on tapahtunut vasta edellisenä päivänä. Kantelussa mainittujen kahden muun pöytäkirjatilauksien tapahtuma-aikanakaan tutkinta ei ole ollut vielä siinä vaiheessa, että pöytäkirja olisi voitu tutkintaa vaarantamatta toimittaa.

Jutun valmistuttua pöytäkirja on toimitettu kantelijan asiamiehelle, jonne se on kantelukirjoituksen mukaan saapunut 20.10.2010. Sitä on pyydetty 15.10.2010. Toimitusaika on ollut viisi päivää, jota ei voida pitää poikkeuksellisen pitkänä – pikemminkin täysin normaalina. Kantelijan on täytynyt ymmärtää, ettei hänen pöytäkirjatilauksensa suinkaan ole ainoa, vaan niitä kopioidaan ja toimitetaan pyyntöjen saapumisjärjestyksessä. Postin kulkukin vaatii valitettavasti oman aikansa. Poliisilaitos katsoo, ettei kantelukirjoitus antane aiheutta ryhtyä toimenpiteisiin.

3.3

Kannanotto

3.3.1

Asiakirjojen luovuttaminen

Viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (jäljempänä julkisuuslaki) 11 §:n mukaan hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (asianosainen), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitteleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn (1 momentti). Asianosaisella, hänen edustajallaan ja avustajallaan ei ole edellä tarkoitettua oikeutta mm. esitutkinnassa ja poliisitutkinnassa esitettyyn tai laadittuun asiakirjaan ennen tutkinnan lopettamista, jos tiedon antamisesta aiheutuisi

haittaa asian selvittämiseksi (2 momentin 2 kohta).

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan mm. esitutkintaa ja syyteharkintaa varten saadut ja laaditut asiakirjat ovat salassa pidettäviä siihen asti, kunnes asia on ollut esillä tuomioistuimen istunnossa taikka kun virallinen syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna rikoksen selvittämistä tai tutkinnan tarkoituksen toteutumista tai ilman painavaa syytä aiheuta asiaan osalliselle vahinkoa tai kärsimystä tai estä tuomioistuinta käyttämästä oikeuttaan määrätä asiakirjojen salassapidosta oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain mukaan.

Kantelijaa on kuulusteltu asiassa rikoksesta epäiltynä. Hänen asemansa on selvityksen perusteella 11.5.2010 muuttunut rikoksesta epäilystä ”muuksi henkilöksi”. Rikosasiassa asianosaisena pidetään vakiintuneen käsityksen mukaan rikoksesta epäiltyä ja asianomistajaa. Sen sijaan todistaja tai muussa asemassa oleva henkilö ei ole asianosainen eivätkä asianosaisjulkisuutta koskevat säännökset koske häntä.

Näin ollen kantelija on ollut asianosaisen asemassa 27.4.2007 ja 25.8.2009 tehtyjen asiakirjapyyntöjen ajankohtana. Tällöin sovellettavaksi on tullut julkisuuslain 11 § (asianosaisen oikeus tiedonsaantiin). Myöhemmin, 15.7.2010 tehdyn asiakirjapyynnön ajankohtana kantelija ei ole enää ollut asianosaisen asemassa. Näin ollen tältä osin sovellettavaksi on tullut julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 3 kohta.

Näkemykseni mukaan rikoskomisario on kieltäytyessään asiakirjojen toimittamisessa katsonut, että tiedon antamisesta aiheutuisi haittaa esitutkinnalle (julkisuuslain 11 §) sekä kolmannen asiakirjapyynnön osalta, ettei julkisuuslain 24 §:n 1 momentista ilmenevä ns. salassapito-olettama väisty, ts. tiedon antamisesta saattaisi aiheutua puheena olevassa säännöksessä mainittuja vahinkoseuraamuksia.

Katson, että esitutkintapöytäkirjan antamista koskevan asian ratkaisu on ollut rikoskomisarion harkintavaltaan kuuluva asia. Kuten edellä kerrotussa julkisuuslain 24 §:n lainkohdassa todetaan, tulee olla ilmeistä, ettei laissa mainittu vahinkoedellytys (tässä tapauksessa rikoksen tutkinnan vaarantuminen) täyty, jotta keskeneräisestä esitutkinnasta voidaan luovuttaa tietoja. Julkisuuslain 11 §:n mukaan asianosaisellakaan ei ole tietoa asiasta ennen esitutkinnan lopettamista, jos tiedon antamisesta aiheutuisi haittaa asian selvittämiseksi.

Se, milloin mainitun vahingon tapahtumatta jääminen on ilmeistä, on yksittäistapauksittain ratkaistava. Yleistä sääntöä tällaisista tilanteista ei käsitykseni mukaan voida antaa. En ole todennut asiassa rikoskomisarion käyttäneen väärin harkintavaltaansa kieltäytyessään antamasta kantelijan asiamiehelle tietoja esitutkinnan keskeneräisyyteen vedoten eikä asia anna minulle tältä osin aihetta toimenpiteisiin.

3.3.2

Toimenpiteet kieltäydyttäessä asiakirjojen antamisesta

Kantelijan avustaja on pyytänyt poliisilta kolme kertaa (27.4.2007, 25.8.2009 ja 15.7.2010) jäljennöksiä esitutkintapöytäkirjasta. Rikoskomisario toteaa selvityksessään, että hän on soveltanut asiassa asianosais- ja yleisöjulkisuussäännöksiä varovaisesti ottaen huomioon tutkinnalliset syyt sekä tulevan prosessin.

Kiistatonta on, ettei rikoskomisario ole toimittanut pyydettyjä asiakirjoja, koska esitutkinta on ollut keskeneräinen. Pidän myös kantelukirjoitus ja siihen hankittu selvitys huomioiden ilmeisenä, ettei rikoskomisario ole antanut kantelijalle tai tämän avustajalle ohjausta siitä, miten asiakirjojen pyytäjät voisi toimia asiassa kielteisen vastauksen saatuaan eikä myöskään valitusosoitusta.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 14 §:n 3 momentti kuuluu: ”*Jos virkamies tai muu*

2 momentissa tarkoitettu henkilö kieltäytyy antamasta pyydettyä tietoa, hänen on: 1) ilmoitettava tiedon pyytäjälle kieltäytymisen syy; 2) annettava tieto siitä, että asia voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi; 3) tiedusteltava asian kirjallisesti vireille saattaneelta tiedon pyytäjältä, haluaako hän asian siirrettäväksi viranomaisen ratkaistavaksi; sekä 4) annettava tieto käsittelyn johdosta perittävistä maksuista."

Julkisuuslain 33 §:stä ilmenee, että laissa tarkoitettuun viranomaisen päätökseen saa pääsääntöisesti hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Käsitykseni mukaan rikoskomisarion olisi tullut toimia asiassa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 14 §:n 3 momentin mukaisesti. Nyt on ilmeistä, että rikoskomisarion asiakirjan antamisesta kieltäytymisen yhteydessä ei ole annettu ohjausta, miten asiakirjan pyytäjän tulisi menetellä saadakseen asiakirjan saamista koskevan pyynnön viranomaisen käsiteltäväksi.

Mielestäni rikoskomisario ei ole menetellyt asiassa siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa edellytetään eli hänen olisi tullut ainakin antaa asiakirjan pyytäjälle ohjaus siitä, miten tämä voi saada asiassa valituskelpoisen päätöksen. Saatan käsitykseni rikoskomisarionmenetelystä hänen tietoonsa.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3.2 esittämäni käsityksen asiakirjapyyntöjen käsittelyssä ilmenneestä virheellisestä menettelystä rikoskomisarion tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni myös tiedoksi Pirkanmaan poliisilaitoksen poliisipäällikölle.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aiheutta.